

20 ÅR - 20 SYN

1997-2017

Forord

Region Sønderjylland-Schleswig kunne fejre sit 20 års jubilæum den 16. september 2017. Det er ikke kun blevet markeret med et festligt arrangement på selve dagen men også med en foredragsrække omkring relevante emner for grænselandet.

I denne interviewsamling "20 år - 20 syn" får en række indflydelsesrige personer mulighed for at skildre deres oplevelse af udviklingen af det grænseoverskridende samarbejde. Interviewene blev på vegne af Region Sønderjylland-Schleswig gennemført af Marieke Heimburger. Vi takker de interviewede for deres medvirken og for billederne.

God fornøjelse med læsningen.

Kolofon:

Region Sønderjylland-Schleswig
Regionskontor & Infocenter
Lyren 1 DK-6330 Padborg
Tel. + 45 74 67 05 01 Fax +45 74 67 05 21
www.region.de www.region.dk
www.kulturfokus.de www.kulturfokus.dk
www.pendlerinfo.org

Marts 2018

ISBN: 978 87 9999 85 5 5

Inhaltsfortegnelse

Indledning	side 2
Jens Andresen	side 3
Helle Barsøe	side 4
Wilfried Bockholt	side 6
Birgitte Boelt	side 8
Jørgen Mads Clausen	side 9
Hans Heinrich Hansen	side 10
Carl Holst	side 11
Dr. Matthias Hüppauff	side 12
Claudia Knauer	side 13
Heinz Maurus	side 14
Gwyn Nissen	side 16
Johannes Petersen	side 18
Christiane Plischke	side 19
Dr. Michael Schack	side 21
Renate Schnack	side 22
Anke Spoorendonk	side 23
Dr. Sabine Sütterlin-Waack	side 25
Mogens Therkelsen	side 26
Hans Philip Tietje	side 27
Gerd Walter	side 28

Indledning

20 års grænseoverskridende samarbejde i Region Sønderjylland-Schleswig - 20 år for og med borgerne i regionen. På de følgende sider fortæller politikere, forvaltningsmedarbejdere, erhvervsfolk og andre grænselandserfarne om, hvor de lige var i deres liv, da det dansk-tyske samarbejde skulle formaliseres. Desuden giver de udtryk for deres opfattelse af udviklingen og deres ønsker til det fremtidige samarbejde. Marieke Heimburger har samlet alle udsagn på baggrund af følgende spørgsmål:

1. Hvordan var det dengang, frem til 1997, inden aftalen for grænseoverskridende samarbejde for Region Sønderjylland-Schleswig kom på plads? Var det grænseoverskridende samarbejde virkelig betydeligt mere vanskeligt? Hvordan? Kan du give et konkret eksempel fra dit arbejde eller dit privatliv?!
2. Hvad var motivationen for dig eller din organisation til at engagere dig / sig i Region Sønderjylland-Schleswig? Hvornår og hvordan startede det for dig?
3. Hvad var iflg. dig milepælene og / eller de største succeser i de sidste 20 år?
4. Hvilke tilbageskridt og / eller udfordringer mindes du?
5. Hvad, synes du, skulle der arbejdes (mere) intenst med i fremtiden?
6. Hvad kunne du ønske dig for regionen for fremtiden?

Foto: Niels Åge Skovbo

Jens Andresen

Født 1947

Bopæl Løgumkloster

Funktion 1997 Medlem af Regionalrådet i Sønderjylland-Schleswig

Funktion 2017 Formand Grænseforeningen

Mig bekendt var det grænseoverskridende samarbejde før 1997 mest af informativ art. Kommunale og amtslige repræsentanter mødtes to gange om året i det såkaldte Grænselandsforum og udvekslede informationer. Dog havde der været konkrete miljøundersøgelser vedr. Flensbrg Fjord, som blev benyttet som grundlag for beslutninger om miljømæssige forbedringer på begge sider af grænsen. Ligeledes eksisterede det trilaterale vadehavssamarbejde.

Motivationen for at engagere mig for et formaliseret samarbejde hen over grænsen lå for mig som medlem af det sønderjyske amtsråd i, at vi i amtsrådet løbende havde opgaver, der klart med fordel kunne løses mere optimalt ved at handle grænseoverskridende (trafik, beskæftigelse, miljø, sundhedsområdet osv.).

Milepælene i de sidste tyve år var oprettelsen af pendler-rådgivningen, oprettelsen af et samarbejde på hospitalsområdet (ikke mindst på det præ-hospitale område) samt gennemførelsen af grænseoverskridende miljøprojekter (Vadehavet, Frøslev Mose, Kruså tunneldal osv.).

Udfordringer har ligget i manglende ligevægt i interessen for samarbejde på sundhedsområdet og i den manglende interesse for udviklingen af grænseoverskridende trafikløsninger.

Fremover bør der efter min mening arbejdes intenst med grænseoverskridende trafikplanlægning, men også med fortsat at udvikle de grænseoverskridende behandlingsmuligheder på sygehusområdet samt med en imødegåelse af udkants-tendenser ved grænseoverskridende tiltag. Derudover bør der undersøges, om energiforsyningen i grænselandet er organiseret optimalt, og om udnyttelsen af de forhåndenværende energiresourcer er som den kunne være, hvis der ikke var en landegrænse.

Helt grundlæggende kunne jeg ønske mig mere overordnet politisk handling til fordel for grænseregionen som helhed.

Helle Barsøe

Født 1956

Bopæl Rinkeby

Funktion 1997 Kulturkonsulent, Sønderjyllands Amt

Funktion 2017 Kulturkonsulent, Sønderborg Kommune

Inden 1997 var det dansk-tyske samarbejde for flertalsbefolkningen på kulturområdet stort set ikke eksisterende. I og med der ikke eksisterede faste offentlige strukturer, der kunne understøtte et grænseoverskridende samarbejde, var det ikke noget der var fokus på. Og de, der havde fokus på det dansk-tyske samarbejde, var ansporet af personlig interesse og personlige kontakter. De danskere, der f.eks. kørte til Flensborg til kulturarrangementer – de deltog i det danske mindretals kulturarrangementer – ikke i flertalstyskernes kulturarrangementer.

For mit vedkommende startede det egentlig i 1977, da jeg begyndte min uddannelse som speditør hos først Schenker & Co., derefter Kühne & Nagel. Begge to verdensomspændende tyske firmaer, hvor samarbejdet med mange gode tyske kolleger rundt i verden for alvor skabte interessen for deres liv, land og kultur.

I begyndelsen af 1996, da jeg blev ansat i Sønderjylland Amt, var der på kulturområdet ingen samarbejde med tyske parter.

Der blev i 1997 fra den danske stats side afsat penge til kulturelt samarbejde med Skåne. Reaktionen fra de sønderjyske amtsrådspolitikere var så voldsom, at det fik folketinget og kulturministeriet til at forstå, at når Skåne skulle have udviklingsmidler, så skulle Sønderjylland-Schleswig også have.

Jeg har gennem alle årene været meget tæt på både kulturaktører og den politiske beslutningsproces, og den enorme udvikling der er sket på området.

Det er og har altid været berigende at opleve, hvordan samarbejde kan flytte folks tolerancegrænser, forståelse for og accept af hinandens forskellighed og opleve, at aktører har lyst til at fortsætte samarbejdet med hinanden.

Både det mellemfolkelige, det institutionelle, politiske og administrative samarbejde har udviklet sig enormt og har skabt så mange resultater på alle niveauer, at det i den grad må motivere til fortsættelse.

En milepæl var pengene fra staten, fordi de meget tydeligt viste, at vilje til at samarbejde hen over grænsen ikke var nok. Det er nødvendigt med både økonomiske og medarbejder ressourcer.

Andre vigtige milepæle har været, når politikerne har været fremsynede og tillidsfulde i forhold til den konstante udvikling af det dansk-tyske samarbejde.

Også de ressourcer, de lokale og regionale politikerne har fundet i forbindelse med de Interreg-projekter, vi gennem årene har gennemført, var milepæle.

Der har været SÅ MANGE fantastiske resultater og succeser gennem årene, at det ville kræve mange sider at nævne. For succeser er ikke kun de store projekter, men også mindre mellemfolkelige / melleminstitutionelle projekter og netværk.

Jeg dvæler ikke ved tilbageskridt, og når man arbejder med mange parter, to landes love, regler, politiske strukturer, institutionelle strukturer osv., så består arbejdslivet af masser af udfordringer. På kulturområdet arbejder vi efter NIPSILD metoden:
Nie In Problemen Sondern In Lösungen Denken

I fremtiden synes jeg der bør arbejdes intenst med nye netværk, unge-, skole- og sprogområdet. Det bør sikres, at det i fremtiden stadig er muligt at få godkendt Interreg-projekter inden for kultur, sprog og skoleområdet.

Min vision er en kulturforvaltning i Region Sønderjylland-Schleswig.

Jeg ønsker mig, at parterne sætter flere personalemæssige ressourcer af til samarbejdet, erfaringsudveksling og opsøgende arbejde.

Desuden håber jeg på større engagement fra de forskellige lokale politikere og udvalg, og ikke som nu kun de der er involveret i arbejdet med det grænseoverskridende samarbejde. Mere forvaltningsmæssigt samarbejde på tværs af grænsen både i forhold til f.eks. byplanlægning, skoleforvaltninger, sundhed m.fl. kunne være ønskeligt. Der er et udviklingspotentiale til gavn for alle parter inden for de fleste fagområder.

For at der fremover kan satses på at udvikle flere fælles regionale udviklingsinitiativer til alles bedste, bør parterne nok også indse, at en styrkelse af Regionskontoret er en nødvendighed.

Netop pga. forskellighed er der rigtig meget at blive klogere på og lade sig inspirere af.

Til sidst ønsker jeg mig mere "open mindedhed" fra forskellige faggrupper / forvaltninger, og initiativer til også at tage ansvar for at gå i gang med konkrete samarbejdsprojekter. Det er dér det rykker.

Wilfried Bockholt

Født 1957

Bopæl Niebüll

Funktion 1997 Økonomichef i kommunalforvaltningen, Leck

Funktion 2017 Borgmester i Niebüll (siden 1998)

I 1997 var jeg ikke borgmester i Niebüll endnu. Min vurdering af forholdene før 1997 er derfor min personlige, som jeg så det fra en position uden for et offentligt embede. Og mit indtryk er, at der også var omfattende kontakter på tværs af grænsen, før Region Sønderjylland-Schleswig blev oprettet, om end det primært var mellem kommunerne. Om samarbejdet var vanskeligere? Det kan jeg ikke vurdere. Men jeg ved, at der var en række kontakter f.eks. mellem Niebüll og Tønder lige såvel som f.eks. mellem Leck og Skærbæk eller Flensburg og Sønderborg / Aabenraa, og skoler og idrætsforeninger har haft kontakter og udvekslingsprogrammer, og der var også firmafodboldstævner for forvaltningerne nord og syd for grænsen. Der blev også stiftet en støtteforening med henblik på at få genoptaget driften på jernbanestrækningen mellem Niebüll og Tønder. En succesmodel. Det er mit indtryk, at de tyske Kreise med regionens etablering forsøgte at udvikle partnerskaber på et plan over kommunerne så at sige for at kunne tage sig af andre emner med større geografisk udbredelse både inden for økonomiske og kulturelle indsatsområder. Her på vestkysten har det f.eks. udmøntet sig i en Europaklasse, og der er igangsat kulturelle Interreg-projekter også vejledningstilbuddet til grænsependlere på Regionskontoret i Padborg/Bov, og på privat basis i Süderlügum skal nævnes.

Samarbejdet før Region Sønderjylland-Schleswig var efter min mening ikke vanskeligere, det var bare anderledes. Før var det måske også mere håndgribeligt for borgerne, fordi det mere var det kommunale plan, der handlede.

For vores vedkommende var der bogstaveligt talt nærliggende grunde til at engagere os for Region Sønderjylland-Schleswig. Regionen Südtondern er et resultat af folkeafstemningen den 14. marts 1920. Den nye grænse delte regionen i et dansk og et tysk område. Det har dog ikke ændret noget ved, at husene på vestkysten bliver bygget relativt ens, at der indgår relativt ens råvarer i maden, og at folks mentalitet slet ikke er så forskellig. Og sprogene i grænseområdet bliver fortsat plejet på begge sider af grænsen. På trods af de forskellige nationaliteter i dag er det geografisk, geologisk og kulturelt et område. Med naboer. Og som naboer taler man med hinanden og gør også fælles sag dér, hvor det giver mening. Og det sker også i dag i tiden efter Region Sønderjylland-Schleswig. Underskrivelsen af den nye aftale er i mine øjne et slående eksempel på, at regionen nord og syd for grænsen virkelig vil det gode naboskab og sammenhold. Og det holder man fast i, selv om der desværre igen er blevet indført grænsekontrol mellem Danmark og Tyskland.

Som milepæle vil jeg gerne nævne tre eksempler:

1. Der er igen regelmæssige togforbindelser mellem Esbjerg og Niebüll via Tønder og retur.
2. Der har eksisteret en Europaklasse mellem gymnasierne i Niebüll og Tønder, som af forskellige grunde desværre er blevet nedlagt. Men de ansvarlige skoleledere arbejder fortsat på at tilrettelægge grænseoverskridende, europæiske skoletilbud. Fordi eleverne er der, og de ser en fremtid foran sig med studier og uddannelse enten i Danmark eller Tyskland.
3. Redningshelikopteren Christoph Europa 5 til det nordlige Schleswig-Holstein og det sydlige Danmark med station i Niebüll.

Som uheldigt anser jeg, at det endnu ikke er lykkedes at harmonisere erhvervsuddannelserne, så det virkelig kan mærkes. Det ville være til stor gavn for den fri bevægelighed på det grænsenære arbejdsmarked. Og selv om Regionalforsamlingen var et organ overvejende bestående af Kreis Nordfriesland, Kreis Schleswig-Flensburg, Stadt Flensburg og Sønderjyllands Amt med "moderat inddragelse af kommunerne", vil ordet 'tilbageslag' efter min mening være den mest rammende beskrivelse af nedlæggelsen af dette organ. Man skulle have bibeholdt den, og det kunne man i mine øjne også sagtens have gjort på trods af de nu ændrede forvaltningsstrukturer på dansk side med oprettelsen af regionerne.

I fremtiden bør der fokuseres på grænseoverskridende uddannelses tilbud til skoleelever, på harmoniserede uddannelsesrammeplaner / -strukturer for et fleksibelt arbejdsmarked i grænseområdet, på grænseoverskridende trafikkoncepter med øget fokus på vestkysten, så vestkystregionen ikke bliver hægtet af den økonomiske udvikling af østkysten i både Danmark og Tyskland, samt på grænseoverskridende projekter inden for energi- og klimapolitik (naturen er lidt ligeglad med nationale grænser).

Mit ønske for fremtiden: At grænsekontrollen på dansk side bliver afskaffet igen. Men jeg ønsker mig også mere udveksling på borgerniveau. Dialogen skal foregå mere lokalt igen, selvfølgelig også med administrationen, men ikke overvejende på administrativt plan.

Birgitte Boelt

Født 1956

Bopæl Aabenraa

Funktion 1997 Kulturformidler ved Center for Undervisningsmidler (CFU)

Funktion 2017 Kulturformidler ved Center for Undervisningsmidler (CFU)

Indtil 1997 var jeg ansat som lærer i Tinglev Kommune. Fra den 1.11.1997 fik jeg min nuværende stilling som kulturformidler ved CFU. Inden da har jeg ikke været opmærksom på noget grænseoverskridende samarbejde.

For mig startede det med, at Anne-Mette Olsen (Regionskontoret) og Helle Barsøe (tidligere ansat ved Sønderjyllands Amt) engang i slutningen af 90'erne inviterede til et infomøde på Højskolen Østersøen om en dansk-tyske pulje, der kunne søges. Siden har jeg søgt til talrige dansk-tyske skoleprojekter.

Der er mange succeser at tænke tilbage på i mødet mellem danske og tyske skoleelever:

Skal jeg fremhæve nogle bliver det:

1. En fælles dansk-tysk musical – "Türen öffnen / Åbne døre" opført af danske og tyske elever - med overnatning og udveksling. Musicalen blev opført på begge sider af grænsen og blev udgivet som hæfte.
2. En dansk-tysk børnekunsthøjskole – som har kørt nu i over 10 år og er blevet forankret i Sønderborg Kommune.
3. Totalteater – opført af danske og tyske elever – en fortælling om historiske forhold (Gram Slot, Trøjborg Slotsruin og Südermarkt i Flensburg) – har medført varige bånd mellem deltagende danske og tyske skoler.

Og nu en milepæl i forhold til min opgave som projektleder af Kulturakademi – en arbejdsopgave under KursKultur. Kulturakademi er et samarbejde mellem museer nord og syd for grænsen, hvor der er koblet forskning på. Vi får herigennem for første gang dokumenteret, hvad der sker, når danske og tyske skoleelever mødes i en undervisningssammenhæng. Det giver rigtig god mening efter mange år, hvor vi har antaget nogle resultater – men rent faktisk ikke har kunnet dokumentere noget reelt. Den nye viden betyder, at vi fremover bedre kan anbefale, hvad der skal til, for at et dansk-tysk møde kan lykkes i en skolesammenhæng.

Sproget har været en udfordring i forbindelse med ledelsen af dansk-tyske møder. Men det har hjulpet, hvilket er en god oplevelse – så her er der snarere tale om, at noget der var en stor udfordring i starten, nu er blevet bedre.

Man kunne måske arbejde hen imod mere dokumentation og forskning i forhold til, hvad der fungerer og hvad der ikke fungerer i det dansk-tyske samarbejde – hvor skal der sættes ind? Hvilke retninger skal der vælges? Hvilke kriterier skal opfyldes?

Og så vil jeg mene, at man fortsat skal vægte netværksdannelsen meget – det er den personlige kontakt, som åbner døre.

Mit ønske for fremtiden er, at vi ser os selv som en fælles region.

Jørgen Mads Clausen

Født 1948

Bopæl Sønderborg

Funktion 1997 CEO Danfoss

Funktion 2017 Chairman Danfoss

Før 1997 var det sådan, at hvis det var økonomisk fordelagtigt, så var det intet problem. Hvis det handlede om følelser eller kultur, så skulle det vejes på en guldvægt. Eksempelvis tysk deltagelse ved Dybbøl fest d. 18. april.

Danfoss er – og har i mange år været – engageret på begge sider. Det var helt naturligt at spørge hvorfor vi ikke samarbejdede i højere grad.

Styrken i udviklingen af regionen har været, at det er kommet lidt ad gangen.

Gennemførelsen af grænseoverskridende avissamarbejde var en milepæl, ligesom den tyske opbakning til kulturhovedstadsprojektet.

Som udfordringer vil jeg nævne problematikken vedrørende tosprogede byskilte og den binationale lufthavn i Sønderborg.

Fremover bør der arbejdes på et samarbejde mellem TV-nyhederne og -programmer. Også indenfor turismen ville et samarbejde være gavnligt.

Hvad jeg ønsker mig for fremtiden? Problemfri pendling.

Foto: Karin Riggelsen,
Der Nordschleswiger

Hans Heinrich Hansen

Født 1938

Bopæl Egernsund

Funktion 1997 Hauptvorsitzender Bund Deutscher Nordschleswiger (BDN), næstformand Federal Union of European Nationalities (FUEN)

Funktion 2017 Formand for borgerkomitéen under Minority SafePack Initiative

Det var forbløffende, hvor afgrænsende grænsen virkede før 1997. Nord for grænsen orienterede man sig mod nord og syd for grænsen mod syd. Den kendsgerning overraskede de senere aktører i regionen meget. Alligevel var det lykkedes at gennemføre en række fælles projekter, før Region Sønderjylland-Schleswig blev etableret (f.eks. oprensning af Flensborg Fjord).

Lige fra starten arbejdede Bund deutscher Nordschleswiger for det grænseoverskridende samarbejde, så for BDN var det derfor et politisk mål at slå til lyd for regionen. Det skal i den forbindelse nævnes, at Kresten Philipsen fra starten havde afsat en plads i Regionsrådet til en mindretalsrepræsentant.

Det største tilbageslag var den tyske sides nej til at finansiere Regionsrådet direkte i 2005. Hvis Regionsrådet havde rådet over egne midler, kunne det have udviklet sig til en slagkraftig politisk motor for grænselandet.

Mine ønsker for fremtiden er, at grænselandet overvinder de i øjeblikket negative nationalistiske tendenser og finder tilbage til et grænseoverskridende samarbejde, som fortjener navnet.

Carl Holst

Født 1970

Bopæl Rødding

Funktion 1997 Amtsrådsmedlem i det daværende Sønderjyllands Amt

Funktion 2017 Medlem af Folketinget for Venstre

Foto: Steen Brogaard

Frem til 1997 var det grænseoverskridende samarbejde et anliggende mellem få personer. Efter aftalen om det grænseoverskridende samarbejde i september 1997 blev fokus lige så meget målrettet den samlede befolkning på begge sider af grænsen. Jeg kan for mit vedkommende huske aftalen om det grænseoverskridende kræftsamarbejde – som netop et eksempel på dette.

Min opvækst har altid været præget af historien om grænselandet. Jeg er født med det ind under huden.

Mit politiske engagement udsprang af et ønske om at grænsen ikke skulle være en barriere men et samarbejde. Grænsen skulle ikke være noget lukket, men skabe fælles vækst og udvikling. Eksempler er kræftsamarbejde, som blev etableret da jeg var formand for Sundhedsudvalget i det gamle Sønderjyllands Amt, og redningshelikoptere fra min tid som amtsborgmester.

For mig var den største milepæl, at man udviklede det grænseoverskridende sundhedssamarbejde fra at være noget, der i starten kun vedrørte folk tæt på grænsen, til et anliggende for borgere i Sønderjylland og så til at være et samarbejde til gavn for hele Sydjylland. Hertil at man med overgangen fra amter til regioner fastholdte det grænseoverskridende samarbejde og årligt lavede partnerskabsaftaler mellem Schleswig-Holstein og Region Syddanmark.

Den største udfordring var, at det gik for langsomt. Men det gik den rigtige vej. Det gik for langsomt i forhold til at få andre emner på banen til at fylde ligeså meget som sundhed. Her tænker jeg på kultur, uddannelse, erhvervsudvikling og infrastrukturelle forhold.

En udfordring var også at gøre det grænseoverskridende sundhedssamarbejde gensidigt, således at borgere syd for grænsen også kunne komme til Region Syddanmark og få behandling. Senest mener jeg, det har været et stort tilbageskridt, at man har stoppet det grænseoverskridende samarbejde i forbindelse med kræftbehandling.

Der bør fortsættes med udviklingen af det grænseoverskridende sundhedssamarbejde – og gensidigheden, som jeg nævnte tidligere. Jeg håber også på et mere intensivt samarbejde inden for uddannelse, kultur og erhvervsudvikling.

Dr. Matthias Hüppauff

Født 1962

Bopæl Husum

Funktion 1997 Bankmedarbejder i Frankfurt / M

Funktion 2017 Direktør for Wirtschaftsförderungsgesellschaft
Nordfriesland mbH (siden 2001)

Jeg kom først til i 2001. Dengang gjorde Peter Asmussen, erhvervsfremmedirektør i Aabenraa, det meget nemt for os at skabe kontakter på tværs af grænsen.

Vores første projekt hed RegNet. Vi tilrettelagde grænseoverskridende konferencer for virksomheder.

I perioden 2002-2006 var der højkonjunktur i Danmark, mens konjunktursituationen var mere beskedent i Tyskland. Det resulterede i mange grænsependlere og tyske firmaer, primært inden for håndværksfagene, der søgte job eller opgaver i Danmark. I perioder fik vi forespørgsler fra hele Tyskland om kontakter i Danmark (projekterne Startup WEST og RegNet), det vurderer jeg som en succes.

Senere var der også flere vellykkede projekter med fokus på den fælles, grænseoverskridende markedsføring af Vadehavet som et naturarvssted under UNESCO.

En udfordring var vores forsøg at etablere et netværk for produktionsvirksomheder sammen med Neumünster (TecProNet). Der var f.eks. vanskeligheder på grund af de store afstande og en dansk projektpartners konkurs.

Fokusområder i fremtiden bør være:

- Netværkskontakter på tværs af grænsen
- Sprogundervisning for befolkningen (det holder ikke, at antallet af dansklærere på sekundærtrinet i tyske skoler har været faldende i årevis)
- Anerkendelse af uddannelser i nabolandet

Jeg kunne ønske mig en mere fleksibel ansøgningsproces i Interreg-programmet, mere hjælp til at finde projektpartnere, støttemidler allerede i ansøgningsfasen samt mere fleksible og realistiske målestokke for projekters succes.

Claudia Knauer

Født 1961

Bopæl Aabenraa

Funktion 1997 Redaktør på Der Nordschleswiger

Funktion 2017 Biblioteksdirektør (Verband Deutscher Büchereien
Nordschleswig)

Før 1997 var der så mange små konkrete spørgsmål, og man vidste ikke rigtigt, hvem man kunne henvende sig til. Nu ved man, at man som tysker i Danmark med grænsependlerspørgsmål eller generelle spørgsmål bare skal henvende sig til Regionskontoret, for de ved, hvad de taler om!

Mit engagement for og i regionen begyndte, da jeg flyttede til Danmark en grå efterårsdag i 1996. Først da blev jeg for alvor bevidst om, at grænselandet findes, og som kommende medlem af det tyske mindretal så jeg, hvilket potentiale det rummer. Et grænseland, hvor man taler med hinanden, hjælper hinanden på tværs af grænsen, er et symbol på håb – for slet ikke at tale om det praktiske. Regionen viser, at det også er muligt at skabe ændringer dér, hvor der hersker ufred og mangel på forståelse eller misforståelse. Regionen skaber en helhed af to halvdele.

Som milepæle i de sidste tyve år vil jeg nævne det gode samarbejde inden for brandværn / ambulancer, uddannelser, redningshelikoptere og strålebehandling i Flensburg.

Stoppet for strålebehandling af danske patienter i Flensburg var derimod et tilbageslag.

Ligesom den uskønne debat om det, som dengang skulle hedde 'Euroregion', da gisningerne gik på, at det kun var fordi Flensburg havde behov for "Lebensraum" (det tyske ord blev brugt helt bevidst).

Også nedlæggelsen af flere uddannelser betragter jeg som et bagslag.

Fremover bør der fokuseres på øget samarbejde på sundheds- og studieområdet. Og jeg synes at flere skal lære nabosproget.

For fremtiden ønsker jeg mig, at der altid vil være ildsjæle, der brænder for det grænseoverskridende samarbejde.

Heinz Maurus

Født 1952

Bopæl Tinum på Sylt

Funktion 1997 Formand for CDU Nordfriesland, medlem af landdagen

Funktion 2017 Kreispräsident Nordfriesland

Jeg kan huske et tidspunkt tilbage i 1980'erne, hvor den daværende Kreispräsident i Nordfriesland, Willy Zühlke, formanede os yngre politikere til også at vende blikket mod naboerne på den anden side af grænsen. "Vi har en fælles historie og fælles anliggender og gør klogt i at søge kontakten", sagde han. På hans foranledning mødtes danske og tyske politikere over en god middag og tilhørende drikkevarer i List på Sylt for at lære hinanden at kende og komme i dialog. Det var det første af mange møder, som gik ud på at gøre op med forbeholdene efter erfaringerne fra Anden Verdenskrig og finde ind til hinanden igen.

Med en fælles historie og kultur, ens eller tilsvarende problemer var et grænseoverskridende samarbejde til videreudvikling af grænseregionen nærliggende. Desuden satte EU fokus på udviklingen i grænseregionerne og støttede først de såkaldte Euregio'er og bevilgede senere midler til det grænseoverskridende samarbejde under strukturfondene. Som formand for CDU i Nordfriesland og senere som medlem af landdagen fulgte jeg med stor interesse, hvordan Region Sønderjylland-Schleswig positionerede sig, kastede sig over arbejdet, tog udfordringerne op og greb de muligheder, der bød sig.

Gennem årtierne har det været spændende at se, hvordan forbeholdene blev minimeret på begge sider og for en stor dels vedkommende helt forsvandt, og den gensidige tillid voksede. Mindretallene var fremragende brobyggere, men kultursamarbejde og sport har også været med til at overvinde grænser. Politikere, erhvervslivet og forskere er i dialog med hinanden og følger mange fælles aktioner. Det nuværende kultursamarbejde og rådgivningen af grænsependlere er eksemplarisk.

Beskæringen af budgetmidlerne til det danske mindretal i Tyskland og indførelsen af grænsekontrol i Danmark har været med til at besværliggøre samarbejdet.

Vi har oplevet tidligere, hvor vigtigt det er, at man kommer i kontakt med hinanden og forsøger at forstå hinanden, analyserer problemer i fællesskab og finder frem til løsninger. En bred demokratisk deltagelse og viljen til at samarbejde er nøglen til succes. Her må man fastholde de gode erfaringer, men også tage nye udfordringer op. Vores udvalg for grænseoverskridende udvikling er et godt diskussionsforum, som vi kan styrke grænseregionens udvikling med. På tysk side kunne der ønskes en tæt samordning af politikkerne for det område, vi bor i, både mellem de regionale aktører og også på delstats- og forbundsstatsplan.

For fremtiden ønsker jeg mig en livlig udveksling om problemer og udviklingsmuligheder i grænseregionen. Udvikling behøver ikke at stoppe ved grænser. Jeg ønsker mig at der tages fat på opgaverne med stort mod fra alle sider og demonstreres vilje til løsninger, som også kan overvinde bureaukratiske hindringer. Og sidst, men ikke mindst, ønsker jeg mig en fornuftig samordning på alle politikområder og et målorienteret netværk mellem de politiske niveauer.

Gwyn Nissen

Født 1963

Bopæl Rønshoved

Funktion 1997 Ressortleder, JydskeVestkysten

Funktion 2017 Chefredaktør, Der Nordschleswiger

For de fleste medier i det dansk-tyske grænseland var landegrænsen mellem Danmark og Tyskland frem til 1997 også en nyhedsgrænse. De to mindretalsaviser, Flensborg Avis og Der Nordschleswiger, havde ganske vist også blikket rettet over grænsen, men de større medier i de to lande bragte kun sporadisk artikler fra 'den anden side'.

Desuden var internettet endnu i sin spæde vorden i 1997, og den begrænsede informationsudveksling hen over grænsen betød dengang, at man i det store og hele egentlig ikke kendte hinanden i grænselandet. Det blev især tydeligt på dansk side i forbindelse med etableringen af Region Sønderjylland-Schleswig, hvor der i brede kredse var en udtalt frygt for den 'store ukendte nabo'. Selv om det dansk-tyske forhold var blevet væsentligt bedre i årenes løb, var der kun få berøringspunkter mellem flertalsbefolkningerne på begge sider.

At handle ind i grænsebutikkerne Calle syd og Rita nord for grænsen var ikke nok til, at danskere og tyskere lærte deres naboer at kende.

Medierne kan bidrage til, at grænseregionen vokser sammen, og at der opstår en gensidig forståelse. Denne erkendelse og samtidig også et ønske fra læserne førte til, at Schleswig-Holsteinischer Zeitungsverlag, Flensborg Avis, JydskeVestkysten og Der Nordschleswiger i 2008 præsenterede projektet 'Unter Nachbarn / Blandt naboer'. En gang om ugen gav de respektive aviser et indblik i samfundet 'på deres side', hvorved tusindvis af avislæsere fik mulighed for at lære deres danske eller tyske naboer bedre at kende. Da næsten alle samfundsemner var blevet dækket ind de første år, gik de fire aviser over til 'best-of'-artikler / læsehistorier om nabolandet.

De fire mediehuse i det dansk-tyske grænseland udviklede et tillidsfuldt forhold, som førte til et unikt samarbejde også på verdensplan i november 2013, hvor redaktionerne stiller al deres redaktionelle stof til rådighed for kollegaerne fra de andre aviser. En redaktør på JydskeVestkysten har med andre ord adgang til artiklerne fra SHZ, Flensborg Avis og Der Nordschleswiger og kan benytte dem gratis og helt aktuelt.

De fire mediehuse har desuden gennemført forskellige projekter sammen: Et tosproget magasin i anledning af 150-årsdagen for Slaget på Dybbøl i 1864, temarækker om grænseoverskridende kriminalitet og infrastruktur samt fælles research om politiske spørgsmål. Et EU-støttet projekt er vokset til et ægte og forbilledligt grænseoverskridende samarbejde, fordi de fire mediehuse har konstateret, at de kan betjene grænselandet bedre i fællesskab end alene.

I dag har JydskeVestkysten og Der Nordschleswiger desuden deres redaktioner under samme tag i Aabenraa, Haderslev og Sønderborg. Det er også udtryk for en normalisering i det dansk-tyske grænseland. I 1997 ville det ikke have været muligt.

Det tyske mindretals krav om at få opstillet tosprogede byskilte i Sønderjylland viste dog, at det nye 'for hinanden' i det dansk-tyske grænseland ikke er nogen selvfølge, og at der stadigvæk ligger problemer og lurker lige under overfladen hist og her.

Også i dag er det stadigvæk en forholdsvis lille kreds, der beskæftiger sig med det grænseoverskridende samarbejde. Mens der på kulturområdet er opstået mange gode netværk, er potentialet på erhvervsområdet ikke udnyttet endnu.

Mit ønske for fremtiden er, at endnu flere får øjnene op for og anerkender fordelene i det grænseoverskridende samarbejde, og at tosprogetheden og kulturen i det dansk-tyske grænseland bliver betragtet som en berigelse af alle.

Johannes Petersen

Født 1939

Bopæl Glücksburg

Funktion 1997 Kreispräsident Schleswig-Flensburg

Funktion 2017 Ehrenkreispräsident

Frem til 1997 fandtes der ikke noget institutionaliseret samarbejde lige med undtagelse af Flensborg-Fjord-Kommissionen, som tog sig af at holde det fælles farvand rent. Der eksisterede dog et Dansk Tysk Forum, hvor politikere fra de fire partnere mødtes en gang om året for at drøfte enkelte grænseoverskridende opgaver. Derigennem lærte man ganske vist hinanden at kende og opbyggede tillid, men møderne var altid uforpligtende.

For at gøre samarbejdet mere effektivt og for særligt for de tyske partners vedkommende (Kreis Nordfriesland, Kreis Schleswig-Flensburg og Stadt Flensburg) at få større indflydelse på EU's støttemidler i regionen, begyndte man i 1995 at arbejde på en konkret formulering af en aftale, som så lå klar i 1997. Jeg er en af dem, som har været med fra starten, og jeg kan tydeligt huske de første samtaler, vi havde med Kresten Philipsen og Finn Hansen. De var begge meget interesseret i at forbedre samarbejdet, men havde i starten visse forbehold over for det, de så som for megen formalisering. Alligevel nåede de frem til den erkendelse, at faste former sikrer, at samarbejdet ikke stagnerer i betydningsløshed.

De største succeser var opbygningen af en effektiv grænsependlerrådgivning, sprogkampagnen, fælles kulturprojekter, årlige ungdomsfora og den grænseoverskridende skoleidrætsdag. Den gældende kulturaftale med egne budgetmidler er også en stor succes.

Beklageligt er, at det ikke er lykkedes at finde flere ressourcer til regionen, så den bliver mere handledygtig på flere områder ud over grænsependlerrådgivning og kulturområdet. Det var også et tilbageslag, at regionen ikke blev tillagt kompetencer i forbindelse med tildeling af Interreg-midlerne. Det ville have været et meget vigtigt indsatsområde i det grænseoverskridende samarbejde.

Nedlæggelsen af Regionalrådet (Regionalforsamlingen) og overdragelsen af den øverste beslutningskompetence til en lille bestyrelse har medført, at det kun er få aktører, der deltager i regionens arbejde. De valgte repræsentanter for samarbejdets parter deltager således kun indirekte, hvilket er med til at svække interessen for regionen. Der bør arbejdes på at involvere frivilligt arbejde mere igen.

For fremtiden ønsker jeg mig, at der bliver gjort endnu mere for nabosprogsundervisning, at Region Sønderjylland-Schleswig får flere kompetencer, og at man på begge sider af grænsen bliver endnu mere bevidst om, hvor vigtigt regionens arbejde er.

Christiane Plischke

Født 1975

Bopæl Padborg

Funktion 1997 Studerende på Christian-Albrechts-Universität Kiel
(nordisk filologi, sprogvidenskab og europæisk
etnologi)

Funktion 2017 Leder af House of Exporters, chefkonsulent Tønder
Kommune

Jeg er født og opvokset i Herford / Westfalen, og i 1997 læste jeg i Kiel. Hvordan det var at leve i en grænseregion, og hvilke initiativer og kræfter der virkede dengang på begge sider af grænsen, kendte jeg ikke meget til.

Min personlige grænselandshistorie starter i 2010, da jeg flyttede til Sønderjylland. Mit arbejde i Tønder Kommune blev for mig en øjenåbner, og jeg lærer stadigvæk utrolig meget om grænselandets historie samt den mangfoldighed og de muligheder regionen kan byde på.

Tønder Kommune har været en del af Region Sønderjylland-Schleswig siden regionens etablering. Med den geografiske placering direkte ved grænsen og med Tyskland som direkte nabo samt den historiske baggrund er det naturligt at engagere sig, være del af udviklingen samt selv at sætte præg på at fremme samarbejdet i regionen. Det gælder bl.a. erhvervssamarbejdet, kultur- og turismeaktiviteter, beredskabet og uddannelse. Tønder Kommune har forankret forbindelsen til Tyskland i strategiplanen som naturlig del af kommunens dna.

For mig som udefrakommende er den sproglige og kulturelle mangfoldighed i dagligdagen en berigelse. Det vigtigste er i min optik, at vi kan bevæge os frit fra det ene land til det andet, så regionen kan smelte sammen uden at vi tænker over, at vi krydser en landegrænse. Store milepæle er beredskabssamarbejdet og det grænseoverskridende samarbejde inden for sundhed, herunder redningshelikopteren og mulighed for terapi / strålebehandling i regionen. Den sønderjyske kulturaftale er et fremragende eksempel på en vellykket dialog i regionen, der fremmer fælles aktiviteter og bringer folk sammen.

Ikke mindst er de tætte bånd inden for erhverv hen over grænsen samt tyskundervisning fra 0. klasse i Tønder Kommune en stor succes.

Når vi bor i en heterogen region med mange forskellige holdninger, personlige historier og ikke mindst politiske interesser, overrasker det ikke, at der ikke altid kan være enighed om alle tiltag. Det findes der flere eksempler på, som jeg ikke vil uddybe nærmere.

Generelt skal det siges, at vi som region desværre ikke får samme opmærksomhed som Øresundregionen. Sammenlignet med København-Malmö ser det også ud til at være sværere for os at komme ud over taler og gode idéer hen imod et samarbejde med økonomisk commitment fra alle parter.

Vi skal holde momentum inden for de områder, hvor vi allerede er lykkedes, og investere i fælles udfordringer, f.eks. hvordan vi håndterer klimaforandringerne.

Desuden synes jeg at det er vigtigt, at vedligeholde den sproglige mangfoldighed, og skabe en bedre grobund for vores børn at kunne tilegne sig flere sprog igen. Her i regionen har børnene en enestående mulighed for at vokse op med flere sprog, der kan give dem bedre betingelser på arbejdsmarkedet – og virksomhederne i regionen kunne få en konkurrencefordel ved at have den flersprogede arbejdskraft de har brug for.

Jeg ønsker mig, at borgerne og beslutningstagerne er motiverede for at gøre en forskel, og at vi lykkes med at samle alle omkring ét fælles mål – nemlig at fremme det grænseoverskridende samarbejde, så regionen vokser endnu tættere sammen.

Dr. Michael Schack

Født 1963

Bopæl Aabenraa

Funktion 1997 Forskningsadjunkt, Institut for
Grænseregionsforskning

Funktion 2017 Geschäftsbereichsleiter Aus- und Weiterbildung,
Industrie und Handelskammer zu Flensburg

Sønderjyllandskomitéen blev dannet i 1996 med det formål at forhindre regionsdannelsen, og den blev valgt ind i Sønderjyllands Amtsråd med to mandater. Forud var gået en omfattende debat på dansk side om mulige negative følger og forbehold over for et formaliseret samarbejde med de tyske naboer og over for EU's institutioner. På tysk side tog man først stort set ikke notits af debatten og reagerede så yderst klodset. Sådan var klimaet dengang.

I 1994 startede jeg som forskningsadjunkt på Institut for grænseregionsforskning, og min første opgave gik ud på at undersøge det grænseoverskridende samarbejde ved den tysk-hollandske grænse. Resultaterne skulle levere impulser til samarbejdet i vores region. Og jeg fandt ud af at vi allerede samarbejdede meget bedre og mere pragmatisk. Også det kendetegnede samarbejdet dengang.

I 1997 blev det besluttet at oprette et dansk-tysk Regionalråd med 42 medlemmer. Desuden blev der nedsat en lang række udvalg. Målet var at integrere alle interessegrupper på begge sider af grænsen. Men det stod ret hurtigt klart, at der var meget forskellige kompetencer i spil her, og at det var meget vanskeligt at træffe beslutninger, eftersom Interreg-programmet blev adskilt fra regionens aktiviteter. Denne forsamling blev af flere, herunder også af Regionalrådsmedlemmer, kaldt for en snakkeklub.

Etableringen af grænseoverskridende uddannelser i Flensburg og Sønderborg er for mig at se en milepæl den dag i dag. Et støttet projekt udviklede sig til en aktivitet, som bliver videreført efter støtteperiodens udløb, som aktuel vist ikke bliver videreført.

Jeg synes at vi sammen bør gøre væsentligt mere i forhold til at fremme kreativt potentiale og uddannelse.

Jeg ønsker mig en ung region med et væld af jobmuligheder.

Renate Schnack

Født 1953

Bopæl Braderup

Funktion 1997 Kreispräsidentin i Nordfriesland,
stiftende formand for regionen

Funktion 2017 Ministerpräsidentens kommitterede for
mindretalsanliggender (indtil midt i 2017)

Ja, det lyder kuriøst, og man kan slet ikke forestille sig det i dag, men forud for de grænseoverskridende aftaler var der endnu ingen regelmæssige og stærke kontakter på tysk side mellem de tre involverede parter Kreis Schleswig-Flensburg, Stadt Flensburg og Kreis Nordfriesland! Der skulle således opbygges tillid både i vestlig-østlig og sydlig-nordlig retning, så det var en pionerindsats fra de daværende aktørers side.

Mit arbejde med at udvikle idéen om "European Center for Minority Issues" (ECMI) et par år tidligere var stærkt præget af at fremme fredsviljen mellem nationer og hensigterne om forsoning mellem flertal og mindretal både regionalt og internationalt. For så vidt havde vores regionsdannelse også altid denne dimension, som jeg havde mulighed for at arbejde særligt for i min egenskab af Kreispräsidentin fra og med 1994.

Selve milepælen er det officielle tilsagn om og viljen til al modstand til trods formelt at ville danne en region i 1997! Takket være Kresten Philipsens holdning! Det var også klogt kun at udvide den første aftale gradvist uden at stille for store krav til hinanden. Grundlaget for regionens succes var og er utvivlsomt den sproglige og kulturelle formidling, som mindretallene til dels også bidrager med som en økonomisk merværdi.

I starten var det nye forhold nemt at ryste. Regionskontoret præsenterede bl.a. for første gang udkastet til regionens logo på et møde i Husum i foråret 1998 under min ledelse. Den nationale grænse, som (til dato) ikke er afbildet på logoet, udløste straks stor uro blandt Regionalrådsmedlemmerne, som jeg først fik til at lægge sig igen med den meget bestemte bemærkning: "Grænsen ligger fast!".

Der bør arbejdes for en konkurrencedygtig, moderne infrastruktur, så dette fælles økonomiske område mellem Østersøen og Nordsøen, som er unik på europæisk plan med øer og halliger, flersprogethed, den vigtige natur- og kulturarv og en vellykket civilsamfundsmæssig og politisk forsoningshistorie kan blive udviklet til en region med opbakning fra begge lande, der er fremtidssikret og (2020) samtidig bliver optaget på UNESCO's kulturarvsliste.

Jeg ønsker mig en aktiv flersprogethed i regionen!

På dansk side kunne man igen lægge mere vægt på at kunne tale nabosproget for virkelig at forstå partnerne inden for den pågældende kulturforståelse, og på tysk side må man endelig se at få gjort noget ved det. Så drop høretelefonerne, for det gør jo ikke noget, hvis man udtaler et ord forkert eller ikke forstår det!

Anke Spoorendonk

Født 1947

Bopæl Harrislee

Funktion 1997 Formand for SSW i landdagen

Funktion 2017 Ministerin des Landes SH für Justiz, Kultur und Europa; i dag: pensioneret minister

Det grænseoverskridende samarbejde blev ikke først opfundet med etableringen af Region Sønderjylland-Schleswig. Her spiller København-Bonn-erklæringerne fra 1955 og Danmarks medlemskab af EF i 1973 også en rolle. Siden starten af 1970'erne havde man helt konkret haft den dansk-tyske Flensborg-Fjord-Kommission, og Dansk Tysk Forum kom til i 1977. Desuden var der flere andre initiativer, som bl.a. førte til, at der kunne søges om midler fra EF i 1990. Region Sønderjylland-Schleswig har med andre ord en historie, og i løbet af denne har der også altid været mulighed for at intensivere samarbejdet. De faktiske vanskeligheder skyldtes efter min mening derfor i højere grad manglende politisk motivation.

Dengang var det SSW's mål at styrke det dansk-tyske samarbejde uden inddragelse af en europæisk overbygning, hvilket jeg også bakkede op som nyvalgt politiker i Kiel i 1997. Denne målsætning førte til en del polemiske debatter i landdagen i Kiel, men blev aldrig virkelig ført ud i livet, da vi i SSW så potentialet i den nye institutionelle struktur med oprettelsen af Region Schleswig-Sønderjylland og positionerede os på ny.

Oprettelsen af Region Sønderjylland-Schleswig førte i praksis til en stærkere institutionalisering af det dansk-tyske samarbejde. Det var i sig selv en milepæl, fordi det samtidig indebar oprettelse af organer og aftaler om finansieringen af den nye organisation, som dansk og tysk side jo har tegnet sig for med hver 50 % siden. Dertil kom Regionskontoret som regionens forvaltningskontor og Infocenter. Dermed blev det for første gang muligt at placere det grænseoverskridende samarbejde helt konkret med tilknyttede ledere og medarbejdere. Uden denne institutionelle ramme ville det grænseoverskridende samarbejde ikke have kunnet fungere på lang sigt.

Af indholdsmæssige milepæle kan også nævnes den diskussionsproces, der førte til, at de strategiske mål for det regionale samarbejde blev fastlagt på ny i 2011. At mindretallene på begge sider af den dansk-tyske grænse blev inddraget fra starten, er også et stort aktiv i regionsudviklingen, for med deres sproglige og kulturelle kompetencer er de vigtige formidlere og idégivere. Professionaliseringen af grænsependlerrådgivningen og samarbejdet med partnere fra erhvervslivet med henblik på at styrke et grænseoverskridende arbejdsmarked er andre succeser. I mine øjne er det dog mest glædeligt at se, hvad der er sket på kulturområdet siden, startende med Interreg-projekterne, i dag KursKultur, til den dansk-tyske kulturaftale, som siden 2013 har bidraget væsentligt til at synliggøre det grænseoverskridende kulturarbejde.

Omvendt kan nedlæggelsen af Regionalforsamlingen i 2011 også ses som udtryk for en vis desorientering i det regionale samarbejde. Det samme gælder for de forskellige analyser af styrker og svagheder i regionen, som lignede hinanden til forveksling. Der var sjældent tale om erkendelsesproblemer, men snarere problemer med gennemførelsen ude hos de regionale aktører. Strømliningen af de strategiske mål og udvalgsarbejdet var derfor et nødvendigt skridt, selv om det skete på bekostning af de frivillige kommunalpolitikere.

Derimod oplevede jeg Kreis Schleswig-Flensburgs forsøg på at underløbe den aftalte nøgle for finansieringen af regionsarbejdet som meget frustrerende. At aftalepartnerne nåede frem til et kompromis i den vanskelige situation, viser også en anden side af succesen, nemlig at man ud over de institutionelle strukturer også har lært hinanden bedre at kende, og at de sproglige barrierer i højere grad er blevet overvundet.

Region Sønderjylland-Schleswig har udviklet sig til en slags eksperimentarium, der viser nye veje og emner inden for det dansk-tyske samarbejde. I den forbindelse er det meget vigtigt at holde fast i de hidtidige fokusområder – arbejdsmarked og kultur – og videreudvikle dem. Ikke mindst på kulturområdet er der plads til forbedringer, hvis altså samarbejdspartnerne er indstillet på at betragte kultur som en eksistentiel lokalitetsfaktor for regionen. Region Sønderjylland-Schleswig er indtil videre også den eneste professionelt organiserede dansk-tyske grænsependlerregion, der kan styrke den grænseoverskridende mobilitet i arbejds- og hverdagsliv med sin knowhow, hvilket gavner samarbejdet mellem Danmark og Schleswig-Holstein som helhed.

Den vigtigste udfordring i fremtiden vil være at positionere regionen på baggrund af de nye samarbejdskulisser i det dansk-tyske samarbejde: Schleswig-Holsteins partnerskaber med Region Syddanmark og Region Sjælland, samarbejdet på den såkaldte Jyllandsakse, Femernbæltregionen og STRING-korridoren, Interreg-samarbejdet og Schleswig-Holsteins politiske samarbejde med den danske regering i København.

For Region Sønderjylland-Schleswig er det ensbetydende med koncentration og netværksdannelse, og så gælder det om at styrke det, der adskiller os fra andre.

Jeg ønsker mig præcis det, som jeg har skitseret oven for som fokuspunkter for det fremtidige regionssamarbejde. I løbet af de seneste 30 år har vi haft held til at nedbryde mange grænser i hovederne på folk i regionen, så derfor ønsker jeg mig for fremtiden, at vi ikke opbygger nye fysiske grænser. Livskvalitet og en attraktiv region er to sider af samme medalje, og en region, hvor folk afgrænser sig fra hinanden, er ikke attraktiv. Vi må altså betone det fælles og fremhæve, at samarbejdet lykkes bedst, når det er til gavn for begge sider.

Dr. Sabine Sütterlin-Waack

Født 1958

Bopæl Lürschau

Funktion 1997 Advokat i Schleswig

Funktion 2017 Ministerin für Justiz, Europa, Verbraucherschutz und Gleichstellung des Landes Schleswig-Holstein (siden juni)

Desværre kan jeg ikke sige noget om, hvordan det var op til 1997, da jeg først for alvor kom i berøring med det grænseoverskridende samarbejde i Region Sønderjylland-Schleswig som medlem af Kreistag Schleswig-Flensburg mere end 10 år senere.

Men jeg kan fortælle, hvad der var min motivation til at stille op som kandidat til Kreistag i 2008. Det var lysten til at være med til at præge mine umiddelbare omgivelser og sammenholdet og påtage mig et ansvar for fællesskabet. I den forbindelse har jeg fra starten betragtet det dansk-tyske samarbejde som en vigtig og uundværlig del af vores regionspolitik.

Milepælen var helt klart opbygningen af institutionelle strukturer, der gør det muligt for de lokale byråd ude i kommunerne at blive inddraget, ikke kun i forhold til mindretalspolitiske spørgsmål, men inden for en bred vifte af kommunalpolitiske emner. Det har styrket organerne i Region Sønderjylland-Schleswig væsentligt og har effekt den dag i dag.

Hvad angår tilbageslag og udfordringer, har jeg svært ved at komme med eksempler ud fra personlige erfaringer. Men som det er tilfældet med enhver god succeshistorie, så har udviklingen af samarbejdet bestemt ikke altid forløbet lineært opad. En partners urimelige forlangende om at reducere støtten, hvilket blev forhindret i sidste ende efter mange gode møder, var helt bestemt udtryk for en afvigelse fra ideallinjen.

Jeg mener at Regionskontoret i Bov bør vedblive med at være det, det er i dag, nemlig et servicecenter for de kommunale partnere i regionen og for grænseoverskridende borgerrådgivning. Jeg tænker her især på rådgivningen af grænsependlere, for uden Infocenter Grænse / Grenze ville de ofte være på herrens mark.

Derudover ønsker jeg mig af de kommunale partnere i Region Sønderjylland-Schleswig, at de for fremtiden i højere grad end hidtil tager hånd om at udvikle den dansk-tyske grænse til en fælles region. Rammebetingelserne for det dansk-tyske samarbejde, som bliver stadig bredere og mere stabilt, taler for en sådan udvikling. Og her vil det nye udvalg for grænseregional udvikling i Region Sønderjylland-Schleswig være en oplagt mulighed for at opnå gode resultater. Man skal blot ville gribe den energisk til gavn for begge sider.

Mogens Therkelsen

Født 1946

Bopæl Kruså

Funktion 1997 Adm. direktør H.P. Therkelsen A/S, Padborg

Funktion 2017 Direktør, formand for bestyrelsen H.P. Therkelsen A/S

Inden aftalen om det grænseoverskridende samarbejde var etableret, var det jo individuelt, som person og virksomhed, at man søgte forhold i det grænseoverskridende og dermed mere vanskeligt og også mindre succesfuldt.

Motivationen for vores engagement var klart, at specielt her i dette grænsenærområde har vi et udviklingspotentiale på mange områder, såfremt et mere formaliseret samarbejde grænseoverskridende kunne etableres. Både i forhold til uddannelse, arbejdskraft, sprog m.m.

De største succeser i årenes løb har været mange, men skal nogen fremhæves, så er det uddannelsesforhold og forløb både universitetsmæssigt, skoleforhold, sprog nu fra 1. klasse her i området. Ambulance / brandservice over grænserne. Mobiliteten i arbejdskraft. Det grænseoverskridende erhvervmæssige samarbejde er væsentlig udbygget.

Her mangler der stadig en hel del, bl.a. i de skattemæssige grænseoverskridende forhold, uddannelse på praktisk arbejdsniveau. Generelle uddannelsesbeviser grænseoverskridende, så som lagerarbejder med truckcertifikater, håndværks certifikater og lignende.

Fremtidige fokusområder bør være uddannelse på alle niveauer, sprog (mere intenst), grænseoverskridende iværksættere, erhvervsudviklingen generelt. Der er så store muligheder her i nærområdet.

Ønsker for fremtiden er, at Region Sønderjylland / Slesvig-Holsten inddrager erhvervslivet, forskning, uddannelse og iværksætteri i det grænseoverskridende, således at dette kommer endnu mere i fokus end hidtil.

Hans Philip Tietje

Født 1951

Bopæl Aabenraa

Funktion 1997 Nyvalgt til kommunalbestyrelsen i Lundtoft

Funktion 2017 Medlem af regionsrådet, formand for udvalget for dansk-tysk samarbejde, formand for Region Sønderjylland-Schleswig, formand for Interreg-udvalget

Der var i perioden op til aftalen i 1997 betydelig modstand på dansk side mod at indgå en aftale. Der var demonstrationer og andre aktiviteter for at forhindre at aftalen blev indgået. I det hele taget var der et betydeligt forbehold i nogle kredse i forhold til vore tyske naboer. Og også forholdet til mindretallet var et andet, og bestemt ikke så godt og tillidsfuldt som i dag.

Sønderjyllands Amt med amtsborgmester Kresten Philipsen i spidsen var drivkraften på dansk side i etableringen. Ved kommunalreformen i 2007 overtog Region Syddanmark opgaverne omkring det grænseoverskridende samarbejde, og herunder Region Sønderjylland-Schleswig. Jeg blev aktivt involveret, da jeg i 2010 blev medlem af regionsrådet og blev først næstformand og derefter formand.

En af milepælene er etablering af Infocentret / pendlerrådgivningen, og det tilhørende arbejde med at nedbryde barrierer i forhold til grænseoverskridende udveksling af arbejdskraft.

Ligeledes etablering af de Interreg-støttede kulturprojekter som People to People, KulturBro, KulturDialog og KursKultur som i høj grad har medvirket til at skabe forbindelser henover grænsen. Ligeledes integrering af den grænseoverskridende kulturaftale.

Samarbejdet over grænsen er udfordret af, at der er forskellige politiske og administrative strukturer i de to lande. Det er et grundvilkår, og det skal vi leve med. Men det betyder også, at der hele tiden opstår nye barrierer, som vi skal håndtere.

Efter min mening bør der i de kommende år arbejdes mere med arbejdsmarkedsområdet og grænseregional udvikling.

For fremtiden ønsker jeg mig, at partnerne bag samarbejdet påtager sig det nødvendige ejerskab, og vil investere i samarbejdet.

Gerd Walter

Født 1949

Bopæl Lübeck

Funktion 1997 Minister für Bundes- und Europaangelegenheiten und
Justizminister des Landes Schleswig-Holstein

Funktion 2017 Pensioneret minister

Om samarbejdet var vanskeligere før regionen, altså lettere med den 'institutionaliserede' region, det kan jeg ikke svare på, fordi jeg kun fulgte arbejdet i regionen udefra i en kort periode, og ikke har haft mulighed for at følge det efter at være stoppet i politik i 2000. Jeg ved blot, at institutioner løber ud i sandet uden personlig tillid blandt de førende aktører på begge sider af grænsen.

Det var et lykketræf, at daværende amtsborgmester Kresten Philipsen og jeg efter mit valg til Europa-Parlamentet i 1979 fik opbygget denne fornødne gensidige tillid. En tillid, som senere sågar udviklede sig til et venskab. Det gjorde, at det lykkedes at igangsætte grænseoverskridende projekter på trods af en dyb skepsis på begge sider. Nogle gange var et telefonopkald nok til at sætte sig ud over betænkelighederne på den ene eller den anden side, også selv om det ikke altid vakte glæde blandt de berørte.

At jeg i starten af 1990'erne bl.a. blev europaminister i Kiel og fik det grænseoverskridende arbejde som ressortområde har nok ikke skadet sagen. Men det gav også næring til kritiske røster internt i regionen om, at Kiel blandede sig for meget i borgmestres og landrådenes kompetenceområder. Nogle har nok også oplevet regionsdannelsen som en 'befrielse'.

Samlet set var det ikke godt, at man som følge af den danske kommunalreform ikke længere havde en stærk, grænsenær amtsborgmester, og at europapolitikken blev nedprioriteret af regeringen i Kiel efter 2000. Man kan være nok så succesfuld lokalt i regionen, men det grænseoverskridende samarbejde er et fredsprojekt, som har fortjent et større politisk sikkerhedsnet. Særligt i en tid med voksende nationalisme.